

de Zelfzwichter

2020 / 1

Themanummer molengemeenschappen

de Zelfzwichter

Jaargang 24, nummer 1

juni 2020

ISSN 1877-7732

Losse nummers: 4 euro plus porto

De Zelfzwichter verschijnt in 2020 in de maanden juni en december.

Donateurs van de Stichting Het Groninger Molenhuis ontvangen het blad automatisch.

DONATIES

Minimaal 20 euro per jaar

Het Groninger Molenhuis

Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen

(050) 313 00 52

www.erfgoedpartners.nl

Rekeningnummer: NL32 TRIO 0784 8534 28

REDACTIE

Roeli Broekhuis, Jan Kugel,

Tjerd van Riemsdijk, Bert Steenhuizen,

Margreet Versteeg

eindredacteur

Thea Pol

pol@erfgoedpartners.nl

Aan dit nummer werkten mee:

vertegenwoordigers van de zeven moleneigenaren

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten en/of aan te passen. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Vormgevingsconcept

Dineke Buist

Opmaak

Bert Holtkamp

Drukwerk

Drukkerij Tienkamp

Sluitingsdatum

28 juli 2020

kopij 2020/2 (digitale versie)

OMSLAG-thema 2020: Molengemeenschappen

Achtergrond: De Hoop te Kropswolde, getekend door Ben Hut van Wieringa Molenbouwadvies.

- 3 Molengemeenschappen in Groningen
- 4 Molenstichting Midden- en Oost-Groningen (MSMOG)
- 7 Molenstichting Winsum
- 10 Stichting Openluchtmuseum Het Hoogeland | Zaagmolen De David
- 13 Stichting Het Groninger Landschap
- 16 Gemeente Oldambt
- 19 Stichting De Groninger Poldermolens
- 22 Gemeente Het Hogeland
- 23 Overige eigenaren van molens in de provincie Groningen

Het Groninger Molenarchief is gevestigd in het Groninger Molenhuis
Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen
(050) 313 00 52
(geopend maandag t/m woensdag)
molenarchief@groningermolenhuis.nl

ZAAGMOLEN DE DAVID TE WARFFUM

Zelfzwichter

Een wieksysteem met kleppen die automatisch openen en sluiten afhankelijk van de wisselende windkracht. Eén van de verbeteringen ten opzichte van de oudhollandse zeilwieken.

Molengemeenschappen in Groningen

Dit jaar staat *de Zelfzwichter* in het teken van molengemeenschappen, als ondersteuning van het verdrag van Faro. Het doel van het verdrag van Faro is erfgoed in te zetten om mensen bij elkaar te brengen en verschillen te overbruggen. Dat kan op heel veel manieren. Het eerste nummer geeft een beeld van de verschillende moleneigenaren in de provincie Groningen. Groningen kent 23 moleneigenaren die zijn onder te verdelen in stichtingen, gemeenten, waterschappen en particuliere eigenaren. Deze eigenaren zijn zowel voor het onderhoud als voor het creëren van draagvlak bij de samenleving afhankelijk van mensen. Zonder de molenvrijwilligers gaan deze imposante monumenten, die zo bij ons landschap horen, hard achteruit. De molens worden omringd door een groep mensen die de molen laten draaien, lessen voor scholen verzorgen, activiteiten organiseren, koekjes en taarten bakken, onderhoudsplannen schrijven en nog veel meer. Erfgoed kan niet bestaan zonder mensen en zo kan erfgoed ook een rol spelen in de samenleving door mensen met elkaar in contact te brengen. In dit nummer worden zeven moleneigenaren geportretteerd. Zij schetsen zelf hoe hun organisatie in elkaar zit en op welke manier zij hun molens onderhouden en onder de aandacht brengen. Verder is dit nummer gevuld met veel beeldmateriaal aan de hand waarvan een indruk wordt gegeven van de levende gemeenschappen die de molenorganisaties zijn.

WANDELAARS TOCHT OM DE NOORD;
FOTO: H. NOOT

Wie meer wil weten over het verdrag van Faro kan verder lezen via <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/erfgoedparticipatie-faro>

Vragen

1. *Als ik het bestuur, de molenaars en de gidsen van onze molenorganisatie moet omschrijven dan doe ik dat het liefst als volgt: (als u zelf eigenaar bent of wethouder kunt u uw eigen passie natuurlijk omschrijven; als u geen gidsen heeft, kunt u volstaan met de molenaars).*
2. *Op welke manier zoekt u verbinding met de omgeving (met het dorp, de stad of het landschap); zijn bezoekers welkom en/of organiseert u bepaalde activiteiten.*
3. *Waarom zijn uw molens een bezoek waard? Iedere molen is op eigen wijze uniek. Wat maakt uw molen(s) bijzonder?*
4. *Kunt u een beeld schetsen van de werkzaamheden, die u als eigenaar onderneemt ten aanzien van instandhouding van en beeldvorming over uw molen(s) (financiën; contacten met externen als overheden, gilde, De Hollandsche Molen, Erfgoedpartners, biotoopwachter, molenbouwers etc.; publiekszaken als bijhouden website/facebook, contacten met de media (=persberichten); educatie (Molenleskist, Molenmuis, ontvangen scholen).*
5. *Extravrije invulling.*

Molenstichting Midden- en Oost-Groningen (MSMOG)

“Molens conserveren voor de toekomst”

De Molenstichting Midden- en Oost-Groningen ¹⁾ omschrijft zichzelf als een club enthousiaste mensen die molens een warm hart toedraagt. “We willen dit cultureel erfgoed conserveren voor de toekomst en voor onze nageslachten.” Om dit te bereiken vraagt de organisatie brede publieke aandacht voor hun molens. De MSMOG doet dat op verschillende manieren. Een voorbeeld is het betrekken van ‘Nieuwe Nederlanders’ bij de molens. “Wat is er nou mooier dan mensen tijdens hun inburgeringscursus ook kennis te laten maken met de prachtige molens die er nog te vinden zijn?”

“Wij zoeken samenwerking met verschillende partijen”

De MSMOG heeft samenwerking gezocht met het Routebureau Groningen, onderdeel van Marketing Groningen, en ontwikkelde samen met hen verschillende ‘Ommetjes’. Ommetjes zijn korte wandelingen, gemiddeld ongeveer vijf kilometer lang, op het platteland voor bewoners en recreanten, die voeren langs markante plekken in het dorp zoals bijvoorbeeld de molens. “De belangrijkste meerwaarde bij het realiseren van een Ommetje is dat er wordt samengewerkt met andere ondernemers in het dorp, zoals de Fraylemaborg in Slochteren.”

Bestuur en medewerkers leggen verder contacten met dorpsbelangen, overheden en andere culturele organisaties. Ook worden er voordrachten en lezingen over de MSMOG gegeven. Aan educatie wordt eveneens

aandacht besteed. Er zijn contacten met het basis-, voortgezet- en universitair onderwijs. Door het organiseren van onderwijsactiviteiten wil de stichting mensen bij de molens betrekken.

Organisatie

De stichting kent een technische commissie, een commissie financiën, een archiefcommissie en een activiteitencommissie. Zowel bestuursleden, molenaars als molengidsen participeren in deze commissies, aangevuld met enkele externe experts en molenvrienden. Zij houden zich bezig met het vinden van de nodige financiën om de molens in goede staat te kunnen houden en met pr- en communicatieactiviteiten zoals het bijhouden van de website. Daarnaast zijn er contacten met De Hollandsche Molen en met Erfgoedpartners.

De Molenstichting Midden- en Oost-Groningen heeft de volgende molens in eigendom:

Windlust te Overschild

Stel's Molen te Harkstede

Entreprise te Kolham

Fraylemamolen te Slochteren

Groote Polder te Slochteren

De Ruiten te Slochteren

Bakkers Meulen te Slochteren

Westerse molen te Nieuw Scheemda

De Dellen te Nieuw Scheemda

De Noordstar te Noordbroek

De Noordermolen te Noordbroeksterhamrik

Tjasker te Nieuw Scheemda

1)

Sinds 1967 zette de SMS - de Slochter Molenstichting - zich in voor het beheer en behoud van de oude windmolens op het grondgebied van de gemeente Slochteren. De stichting had haar naam ontleend aan die van de gemeente waar zij haar zetel had en daarmee was de reikwijdte van de inzet en bemoeienis van de stichting eveneens bepaald: molens die vielen binnen de grenzen van de gemeente Slochteren. De SMS beheerde in 2014 zes molens en een weidemolen.

In het naburige Oldambt zette de Molenstichting Oldambt zich op haar beurt in voor de instandhouding van de molens in het Oldambt. De MSO beheerde in 2014 vier molens en een paaltjasker.

In 2014 werd besloten de beide stichtingen samen te voegen en vanaf 1 maart 2015 gaat de nieuwe organisatie door het leven als Molenstichting Midden- en Oost-Groningen.

www.msmog.nl

NIEMAN

MOLENBOUW

ONDERHOUD • RESTAURATIE

Bezoekadres Wierumerschouwsterweg 17
9774 TE Adorp

Postadres Hoofdweg 156
9617 AL Harkstede
niemanmolenbouw@gmail.com
+31 6 20414397

Wieringa molenbouwadvis

SPECIALIST IN MOLENS

Wij helpen u graag met
advies en begeleiding bij
het behoud van uw molen.

Geert Reinderstraat 20 info@wieringamolenbouwadvis.nl
9951 CC Winsum (0595) 44 31 92

wieringamolenbouwadvis.nl

Koning Molenzellen

- Nieuwe zeilen
- Reparaties
- Touwwerk
- Smeermiddelen
- En meer

Sipke Koning
06-44003400

www.koning-molenzellen.nl

DISCUS

UW HUISDIEREN SPECIAALZAAK

Ekkelkamp

- * Tropische vissen, aquariums en benodigdheden
- * Hengelsport en benodigdheden
- * Vogels, vissen en knaagdieren
- * Hondensport, dierbenodigdheden
- * Dierverzorging en -apotheek
- * Paarden- en veevoerders
- * Klompen en laarzen

Fa. Ekkelkamp
Rijksstraatweg 135 Haren
tel. 050-535 02 15

Molenstichting Winsum

‘Draaiende molens en het oude molenaarsambacht op de molen kunnen tonen is één van de doelstellingen van de Molenstichting Winsum. Dit wordt mogelijk gemaakt dankzij de enthousiaste inzet van vrijwillige molenaars’, aldus de website van Molenstichting Winsum.

Publiek betrekken

Door de molens te laten draaien, wordt de omgeving uitgenodigd om op de molen te komen kijken, is de overtuiging van de stichting. En bezoekers kunnen dat veelal iedere zaterdag of zondag doen. En ook tijdens dorpsevenementen zijn de molens geopend. Koren- en pelmolen De Ster in Winsum is vaak gastmolen voor leerlingen van het basisonderwijs. En in koren- en pelmolen De Wetsinger in Klein-Wetsinge kunnen kinderen meel kopen om in augustus mee te kunnen doen aan de kinder- en pannenkoekenroute.

“Molens maken indruk door hun imposante grootte”

Kamwielen, spillen, malerij, pellerij

Iedere molen is op eigen wijze uniek, zo ook die van Molenstichting Winsum. Alle molens zijn imposant door hun grootte en door in de molens aanwezige malerij of pellerij, maar in detail verschillen ze. Molen De Ster bijvoorbeeld heeft op één roede zeilen en op één roede zwichtkleppen. De voorzijde van een wiek kan al dan niet voorzien zijn van stroomlijneuzen. Koren- en pelmolen De Jonge Hendrik in Den Andel toont bijzondere stroomlijneuzen. De kap kan op de wind gekruid worden via zogenaamd glij-kruiwerk.

Koren- en pelmolen Aeolus in Adorp, de laatste aanwinst van de stichting, kent een rollen-kruiwerk. Maalstenen en pelstenen worden vanaf boven aangedreven door houten steenspillen en pelspillen. De Wetsinger toont onder-aandrijving. Het pelwerk is in veel Groningse molens deels of geheel weggehaald. In korenmolen De Meeuw in Garnwerd zijn op de begane grond de weggehaalde pelstenen te bezichtigen. De Vriendschap is een forse pelmolen waaruit de pelstenen geheel verdwenen zijn. In koren- en pelmolen Joeswert wordt professioneel gemalen met alle kleine details die daartoe aanwezig zijn.

Contacten

Om goed voor hun molens te kunnen zorgen, vergaert het bestuur vier à zes keer per jaar. Vanwege de voorgenomen restauratie van koren- en pelmolen Aeolus, die te lijden had onder jarenlange achterstallig onderhoud, zal het bestuur de komende twee jaren vaker bijeenkomen. De verwerving en het maken van een plan voor restauratie en de daartoe benodigde gelden slokken heel wat tijd van het bestuur op. Op een later tijdstip zal worden gekeken naar de bestemming van de molen. Er zijn allerhande mogelijkheden, zoals een bezoekerscentrum, een winkeltje, maar ook malen.

Jaarlijks wordt, afhankelijk van de beschikbare financiële ruimte, besloten welk onderhoud uitgevoerd kan worden. Voor het verantwoordelijk bestuurslid/leden betekent het offerte opvragen, soms advies vragen bij een molenadviseur, opdracht geven en nadien aanwezig zijn bij oplevering en een en ander financieel

BESTUURSLEDEN ROUWÉ EN VAN DER HONING OP DE STELLING VAN MOLEN AEOLUS; FOTO: JELTE OOSTERHUIS

vastleggen. Tijdens de uitvoering doen zich regelmatig onverwachte extra werkzaamheden/uitgaven voor waarover overlegd moet worden. Eens per twee, drie jaar wordt Monumentenwacht gevraagd een inspectie-rapport op te stellen.

Restauratiesubsidies

Financieel valt er het nodige te verhapstukken. Ga maar na: voor de rijksbijdrage moet een SIM-plan (Subsidieregeling instandhouding monumenten) worden opgesteld, ingediend en verantwoord. Ook met gemeenten heeft het bestuur van de Molenstichting Winsum te maken. Zo moet er een gemeentelijke bijdrage worden aangevraagd bij de gemeente Westerkwartier voor twee molens en bij de gemeente Het Hogeland voor vijf molens. Ook wordt subsidie aangevraagd bij het J.B. Scholtenfonds. Met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en De Hollandsche Molen zijn er goede contacten. Bij de Vereniging De Hollandsche Molen is de technische kennis aanwezig die bij een restauratie nodig is. En de vereniging heeft het Molenfonds waar subsidie kan worden aangevraagd voor groot onderhoud. (voor meer informatie daarover zie molenfonds.nl.) Daarnaast zijn er contac-

ten met de Provincie Groningen voor een GRRG-aanvraag (Groot onderhoud waaronder Restauratie Rijksmonumenten). En de stichting heeft contact met het Gilde van Vrijwillige Molenaars voor het betalen van de contributie en voor de WA- en ongevallenverzekering.

Overleggen

Daarnaast zijn er overleggen met Erfgoedpartners, ontmoet men collega-bestuurders tijdens platformvergaderingen eigenaren en instandhouding, en houdt men zich bezig met het werven van donateurs, want ook draagvlak verwerven is belangrijk.

Molenstichting Winsum is eigenaar van zeven korenmolens:

De Vriendschap te Winsum

De Ster te Winsum

Joeswert te Feerwerd

De Meeuw te Garnwerd

De Jonge Hendrik te Den Andel

De Wetsinger te Wetsinge

Aeolus te Adorp

De Molenstichting Winsum werd opgericht op 17 december 1992 op initiatief van de gemeente Winsum. De gemeente Winsum wilde de gemeentemolens onderbrengen in een stichting omdat een stichting meer subsidiemogelijkheden heeft. Bovendien wordt de plaatselijke betrokkenheid groter wanneer bewoners/bestuurders/molenvrijwilligers direct bij de molens betrokken zijn, zo was de achterliggende gedachte. In oktober 2019 werd Molen Aeolus in Adorp als zevende molen toegevoegd. De molens zijn geregistreerde rijksmonumenten. De stichting probeert de oorspronkelijke functies van de molen zo veel mogelijk te handhaven.

Op twee molens, de Joeswert te Feerwerd en de Wetsinger te Wetsinge, wordt nog professioneel gemalen. De op deze molen gemalen biologisch geteelde tarwe en spelt wordt in eigen beheer en onder verantwoordelijkheid van de molenaars verkocht. In de molen van Feerwerd worden ook andere streekproducten aangeboden.

www.molenstichtingwinsum.nl

KORENMOLEN DE MEEUW GARNWERD

KOREN- EN PELMOLEN DE VRIENDSCHAP WINSUM

Stichting Openluchtmuseum Het Hoogeland | Zaagmolen De David

Uit de Zelfzwichter 2013.4:

Samen met molenmaker Klaas Kremer (1842-1915) uit Thesinge bouwt de Groningse molenmaker Christiaan Bremer (1853-1929) uit Middelstum in 1890 een kleine molen. Die is exact zo gebouwd als een grote molen, hij moet alle in deze streken voorkomende natuurkrachten kunnen weerstaan. Nieuw is dat ze hem voorzien van zelfzwichting. Bij het testen blijkt dat het systeem uitstekend werkt. Een groot succes! Voortaan hoeft de molenaar geen zeildoek meer op de wieken te binden, een tijdrovend karweitje. Al een jaar later voorziet Christiaan Bremer de nieuwgebouwde molen Eva in Usquert van het zelfzwichting-systeem. Vele molens, vooral in Noord-Nederland, zullen dit voorbeeld volgen. [auteur: Herman Bink]

Op woensdag 9 oktober 2013 wordt De David, die lange tijd in verwaarloosde toestand verkeerde maar die dankzij de inspanningen van Stichting Behoud Molen De David kon worden gerestaureerd, geplaatst op het terrein van Openluchtmuseum Het Hoogeland in Warffum.

Tijdens de officiële presentatie van molen De David leest Erik Gritter, schrijver en dichter uit het naburige Den Andel, zijn gedicht over De David voor.

De kleine David

*David, kleine David
strijdend tegen reuzen
je wiekslag zoekt een regelmaat
in de wind tref je rust*

*zie de staalgrijze monsters
waken over 't Wad
waar Goliath een herder lijkt
schapenwolken drijvend*

*David, kleine David
vergeet de oude groten
vergeet het nieuwe staal
zoek de rust en sla een kruis*

David, kleine David
ga een laatste maal op reis
je wieken zullen draaien
je treft vanzelf de wind

**“Molen De David heeft decennia lang een
zwervend bestaan geleid, we hopen dat de
toekomst van de molen op het museumterrein
heel lang gewaarborgd blijft.”**

Een groep professionals en vrijwilligers zorgt dat het museum (en uiteraard de kleine zaagmolen) blijft reilen en zeilen. Iedereen vanuit zijn eigen kennis en kunde, met een groot hart voor het Groninger culturele erfgoed.

Door middel van sociale media, het organiseren van tentoonstellingen en diverse activiteiten gedurende het hele jaar zoekt het museum verbinding met de omgeving.

'Het unieke aan molen De David is, dat het de kleinste zaagmolen van Nederland is en ooit werd gebruikt als demonstratiemodel voor zelfzwichting. Dat maakt de

molen uniek en het is daarmee een van de bijzondere gebouwen die op het museumterrein te vinden is.'

Eén van de taken van het museum als eigenaar van deze molen is het onderhoud en daarnaast het faciliteren van de vrijwilligers zodat de molen in bedrijf gesteld kan worden. De Hollandsche Molen heeft bij de herbouw en restauratie een grote bemiddelende rol gespeeld voor het binnenhalen van financiële middelen, denk daarbij aan de BankGirolosterij.

www.hethoogeland.com

MOLENAAR JOHAN VAN DIJK EN MIRANDA NAROLD; FOTO: JELTE OOSTERHUIS

Stichting Het Groninger Landschap

Stichting Het Groninger Landschap is één van de grootste moleneigenaren in de provincie Groningen. De stichting bezit inmiddels 18 molens: 13 koren- en pelmolens, 2 houtzaagmolens en 3 Amerikaanse windmotoren.

Het Groninger Landschap heeft de laatste jaren steeds meer molens overgenomen zodat de stichting nu een 'aangewezen professionele organisatie voor monumentenbehoud' is (beleidsregel van 27 september 2010). Hiermee heeft de eigenaar meer vrijheid in de verdeling van de subsidiegelden. Voor elke molen wordt er een plaatselijke beheercommissie, bestaande uit vrijwilligers, in het leven geroepen die de dagelijkse zaken regelt.

**"De vrijwilligers zorgen samen met
Het Groninger Landschap voor behoud
en openstellen molens"**

Vrijwilligers

Een grote groep enthousiaste, vrijwillige molenaars en molengidsen zorgen er samen met Het Groninger Landschap voor dat de stichting dit belangrijke stuk geschiedenis kan blijven behouden en openstellen voor de toekomstige generaties. Het Groninger Landschap heeft een professionele vrijwilligerscoördinator in dienst. Er worden regelmatig bijeenkomsten voor ondersteuning van de vrijwilligers georganiseerd, denk hierbij aan cursussen op het gebied van veiligheid en gastvrijheid. De vrijwilligers krijgen kleding voor de herkenbaarheid als vertegenwoordiger van de eigenaar.

MALLE MOLENMEIDEN HOLLANDS WELVAART
MENSINGEWEER IN 2008; FOTO: JELTE OOSTERHUIS

DE VRIJWILLIGERS VAN DE LELIE IN EENRUM IN 2016. FOTO: ELMER SPAARGAREN

Publiek

Alle molens van Het Groninger Landschap zijn regelmatig geopend. De molengids of molenaar vertelt dan over de geschiedenis en de werking van de betreffende molen. Er worden vaak extra activiteiten georganiseerd zoals speciale kindermiddagen en/of exposities in de molens.

‘Onze molens zijn alle een bezoek waard. De houtzaagmolens zijn met name bijzonder vanwege hun dubbele functie (naast zagen kan er ook mee gemalen worden) en vanwege het feit dat er nog maar vier zaagmolens zijn in de provincie Groningen. Rond 1900 waren dit er nog dertig.’

Kostbare zaak

Het onderhouden van een molen is een kostbare zaak. Het Groninger Landschap vraagt indien mogelijk dan

ook subsidies aan bij de Rijksdienst, gemeentes of andere fondsen. Samen met een molen-bouwtechnisch adviseur wordt jaarlijks de onderhoudsbehoefte van de molens bekeken. Dan wordt, mede aan de hand van het beschikbare budget, bepaald wat er dat jaar aan werkzaamheden aan de molens wordt uitgevoerd. Het Groninger Landschap is altijd actief op zoek naar nieuwe vrijwillige molenaars maar zeker ook molengidsen. Zij organiseren tal van activiteiten, ook op educatief vlak.

Molenaarshuisje.

In 2019 is Het Groninger Landschap eigenaar geworden van het molenaarshuisje in Westerwijtwerd. Het ensemble, molen en huis, is weer compleet. Na herstel van de molen zal het huisje worden ingericht als vakantiewoning.

Molen De Vier Winden in Pieterburen heeft veel verschillende molenaars en functies gekend. Maar in goede én in slechte tijden bleef de tekst boven de deur van de molen altijd onveranderd:

*Hier maalt men 't Graan tot Stof
Hier pelt men bast van 't gastgraan
of
O, mensch! Wilt hieruit leeren,
Dat gij ook eens tot stof zult wederkeren*

Stichting Het Groninger Landschap is eigenaar van de volgende molens:

Ceres te Spijk
Bovenrijge te Ten Boer
De Lelie te Eenrum
De Vier Winden te Pieterburen
De Onderneming te Vierhuizen
Zeldenrust te Westerwijtwerd
Widde Meuln te Ten Boer
Kikkoman te Kropswolde
Koetze Tibbe te Kropswolde
De Putter te Foxhol
Nieberter Molen te Niebert
De Zwaluw te Zuurdijk
Germania te Thesinge
Fram te Woltersum
Hollands Welvaart te Mensingeweer
Stormvogel te Loppersum
De Hoop te Middelstum
De Leeuw te Zeerijp

<https://www.groningerlandschap.nl/?s=molens>

OPENING MOLEN GERMANIA THESINGE IN 2013; FOTO: H. NOOT

Gemeente Oldambt

De gemeente Oldambt is eigenaar van vier korenmolens, waarvan drie in Winschoten. Die plaats tooit zich dan ook niet voor niets met de naam 'molenstad'. De vierde molen staat in Ganzedijk.

De vertegenwoordigers van de molens en van de gemeente komen gemiddeld twee keer per jaar bij elkaar om te praten over het onderhoud en planningen rond de vier molens in de gemeente Oldambt.

Publieksactiviteiten

De molens doen mee aan Open Monumentendag, de Nationale Molendag van de Hollandsche Molen en het Groninger Molenweekend van Erfgoedpartners. Daarnaast stelt de gemeente samen met de molenaars, die lid zijn van de Molenwerkgroep Oost-Groningen, jaarlijks een lijst op met data wanneer de molens zijn geopend voor het publiek. Deze dagen worden 'maaldagen' genoemd. Ook presenteren de molens zich op bepaalde (historische) themadagen in cultuurhuis De Klinker in Winschoten.

Van de vier molens in Oldambt zijn twee instructiemolens voor het opleiden van vrijwilligers. En in 2020 worden deze twee molens ook nog eens gebruikt voor het afleggen van examens voor de opleiding tot vrijwillig molenaar.

"De molens in Oldambt laten een stukje historie van de streek zien"

Bijzonder

'Als je kijkt naar de eenvoudige technieken en het materiaal dat is gebruikt om zo'n groot bouwwerk te laten draaien, dan maakt dat wel indruk. Er zit een behoorlijk stukje vakmanschap in onze molens en dat vind ik prachtig om te zien.'

Het is uniek dat er drie prachtige molens langs één straat staan (een oude gedempte loop van het Winschoterdiep) die ook nog eens maalvaardig zijn. Molen Edens is de oudste korenmolen van de provincie Groningen (gebouwd in 1763). Deze molen is twee keer

MOLENAARSKNECHT MET MOLENLESKIST;
FOTO: FOTOARCHIEF ERFGOEDPARTNERS

MOLEN EDENS VAN ONDERAF GENOMEN
(AVONDOPNAME)

KOREN- EN PELMOLEN DIJKSTRA

verhoogd (in 1870 en 2006). Dat is gebeurd door de molen in zijn geheel op te tillen en er een nieuwe onderlaag onder te bouwen. Dat waren flinke operaties, want de molen heeft tijdens deze werkzaamheden een hele tijd in de lucht gehangen. Bovendien is Udema's molen in Ganzedijk van grote landschappelijke waarde.

Instandhouding en beeldvorming

De gemeente stelt alles in het werk om de vier molens in goede conditie te houden. De onderhoudswerkzaamheden worden uitbesteed aan de Monumentenwacht. Zij sturen de molenmakers, die het onderhoud uitvoeren, aan. De vrijwillige molenaars voeren klein onderhoud uit.

De molens doen mee aan diverse open dagen en ze worden regelmatig opengesteld voor publiek. De molenaars kunnen gebruikmaken van een molenleskist voor het basisonderwijs. Die kist is gemaakt en beschikbaar gesteld door Erfgoedpartners. Dit loopt goed, want er komen regelmatig scholen kijken. De molenaars van molen Edens hebben rond de leskist een

speciaal programma samengesteld voor de basisscholen binnen en buiten de gemeente.

Toen de Rijksdienst voor Monumentenzorg eens kwam kijken naar molen Dijkstra in Winschoten, waren ze erg onder de indruk. De medewerker van de Rijksdienst gaf aan nog nooit zo'n mooie molen te hebben gezien omdat dit monument nog helemaal compleet en intact was. Molen Edens is een beeldtrekker als oudste, hoogste en (door de ophogingen) merkwaardigste molen in de provincie.

Gemeente Oldambt is eigenaar van de volgende molens:

Udema's Molen te Ganzedijk
Molen Dijkstra te Winschoten
Molen Edens te Winschoten
Molen Berg te Winschoten

MOLENSTEENMAKERIJ

**HANS
TITULAER**

voorheen
HEINRICH VAN HEES

Alle soorten molenstenen, scherpdienst, afstellen,
maaltechnisch advies.

Onderhoud aan oliestenen en pelstenen.

Restauratie van stenen en maalstoelen.

Kweernen, wrijfstenen, demo-steentjes.

Kneus- en scherphamers.

www.molenstenen.nl

Werkplaats: Eendenpoelseweg 6a, 6581 AB Malden, Nederland

Tel.: 0031 (0)24 696 36 54 / 0031 (0)6 53 66 76 86

E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkookmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

Donderdag en vrijdag 10.00-17.00 uur

Zaterdag 10.00-16.00 uur

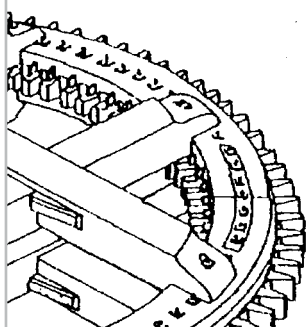
Molenaar J.J. Pot

Telefoon (0598) 39 49 53

Aannemers-Restauratie &
Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

Provincialeweg 4a, 9677 TW Helligerlee. +0031(0)597 - 591660
info@molemavof.nl www.molemavof.nl

**Het Groninger
Landschap**

**Steun de molens van Het Groninger Landschap
Word Beschermer**

www.groningerlandschap.nl/beschermer of bel (050) 313 59 01

Stichting De Groninger Poldermolens

Ook de Stichting De Groninger Poldermolens is een grote moleneigenaar in de provincie Groningen met achttien molens in eigendom waarvan zeventien polder- en nog één korenmolen.

Molenaars: vakbekwaam en bevlogen

Er zijn ruim 25 vrijwillige molenaars verbonden aan de Stichting De Groninger Poldermolens. 'Stuk voor stuk vakbekwame, toegewijde, bevlogen mensen die de molen waarop ze draaien als een kostbaar stuk erfgoed beschouwen en behandelen.' De molenaars treden tevens op als gids bij molenbezoek en tijdens bijzondere molendagen, zoals de Nationale Molendag en het Groninger Molenweekend. 'Onze jongste molenaar is begin 20 en de oudste achterin de 70; de gemiddelde leeftijd is 56½ jaar (peildatum 1 januari 2020). Het zijn overwegend mannen, maar we hebben ook vijf vrouwelijke molenaars.'

Het bestuur organiseert twee keer per jaar een bijeenkomst met alle molenaars. In het voorjaar start de bijeenkomst met een bezoek aan een van de molens.

"Het bestuur heeft een passie voor erfgoed"

Het bestuur van de stichting bestaat uit zes leden die allemaal een passie hebben voor erfgoed, in het bijzonder voor molens; twee leden vertegenwoordigen het waterschap. De samenstelling van het bestuur is klassiek: een voorzitter, een secretaris en een penningmeester en drie leden die meedenken en meedoen. Het bestuur wordt ondersteund door een technisch adviseur, een financieel adviseur en een adviseur molenaarswoningen. De stichting beheert en onderhoudt namelijk ook drie molenaarswoningen.

Verbinding zoeken

De molens doen mee aan de Nationale Molendag, het Groninger Molenweekend en de Open Monumentendag. Tijdens het Groninger Molenweekend bezorgt het bestuur traditiegetrouw alle molenaars een presentje. De molens zijn in het weekend vaak open en verder op afspraak.

Het verschil van molen tot molen (van molenaar tot molenaar) hoe er vorm en inhoud aan de bijzondere molendagen wordt gegeven. Voor verslagen, verhalen

en foto's: www.degroningerpoldermolens.nl (onder Onze molens).

Een paar voorbeelden van activiteiten:

- Midzomerwandeling (Zilvermeeuw)
- Molenlampionnenwandeltocht (Kloostermolen en Meervogel) (samenwerkingsproject dorpsbelang-dorpshuis-molenaars)
- Avondmalen (Wilhelmina)

Tijdens het Groninger Molenweekend 2018 werd stilgestaan bij de laatste restauratie van de molen, die mede mogelijk werd gemaakt door een grote donatie van de meervoudig gehandicapte Ruben. Ruben was ook aanwezig bij de ondertekening van het molenaarscontract en genoot zichtbaar van de draaiende molen. Als dank voor zijn donatie ontving Ruben een deel van de vervangen oude koningspil van de molen.

BEELD: MOLEN 'T WITTE LAM; FOTO: JOLANDA KLEIJ

EEN INDRUKWEKKENDE VIJZEL

Voor de prins

Behalve de Wilhelmina (korenmolen) heeft de stichting De Groninger Poldermolens alleen poldermolens in eigendom, vandaar ook de naam van de stichting. Een poldermolen is een door wind aangedreven molen die gebruikt werd (en soms nog wordt ingezet) om water van een laag peil naar een hoger peil op te voeren. Vaak is dat vanuit een polder naar een diep, maar, kanaal of meer (boezem). Poldermolens staan altijd bij water en over het algemeen zijn ze te vinden buiten een dorp of stad. Ze zorg(d)en ervoor dat boeren het land kunnen bewerken en bebouwen. Hét kenmerk van een poldermolen is de vijzel (van hout of metaal). Heden ten dage wordt het water 'opgevijseld' door elektrische gemalen. De meeste poldermolens draaien tegenwoordig 'voor de prins' (water rondpompen in een circuit). Zo wordt voorkomen dat de conditie van de molen door stilstand achteruit gaat.

"Het doel van onze stichting is het in stand en in werkende staat houden van al onze molens"

Instandhouding en in werkende staat gebeurt door onderhoud en restauratie, door ze als maalwerktuig ter beschikking te stellen aan vrijwillige molenaars

(draai- en maalvaardig houden) en aan molenaars in opleiding en door ze open te stellen voor het publiek. Voor onderhoud wordt een beroep gedaan op fondsen en subsidiënten zoals de BankGiroLoterij, het Scholtenfonds, waterschap Noorderzijlvest, de provincie Groningen e.a.

Publieksactiviteiten

De Stichting De Groninger Poldermolens zet verschillende middelen in om het publiek bij hun molens te betrekken.

Website

De website www.degroningerpoldermolens.nl (met een karakteristiek logo: wiekenkruis en golvend water) geeft informatie over de poldermolen, over al hun molens, het beleidsplan, uitgevoerd onderhoud per jaar, het activiteitenoverzicht van het bestuur (jaarverslagen) en de jaarrekeningen.

Folder

In 2019 zag de folder '18 cultuurhistorische en landschappelijke monumenten' van de stichting het licht met de oproep donateur te worden: Maakt u om

molens? Word dan donateur van Stichting De Groninger Poldermolens! De folder ligt in al hun molens en in een aantal voor het publiek toegankelijke accommodaties, zoals bibliotheken.

Educatie

Verschillende molenaars ontvangen scholieren (basisonderwijs en voortgezet onderwijs). De molenaars treden dan tevens op als gids en delen educatief materiaal uit dat jaarlijks ter gelegenheid van de Nationale Molendag door De Hollandsche Molen wordt verstrekt.

Jaarverslag molenaar

De molenaars maken volgens afspraak jaarlijks een verslag (vaak verlucht met foto's) over het afgelopen jaar (van summier tot uitvoerig), waarin ze gegevens verstrekken over het aantal draaiuren, maaluren en omwentelingen, kort verslag doen van de verrichte werkzaamheden (klein onderhoud) aan de molen en het molenerf en de bezoekersaantallen vermelden.

De Stichting De Groninger Poldermolens is eigenaar van de volgende molens:

Eolus te Fransum/Den Ham
Eendracht te Sebaldeburen
Westerhorner te Grijpskerk
Hilmahuister te Visvliet
Zuidwendinger te Vierverlaten
Jonge Held te Leegkerk
Zwakkenburger te Niezijl
Olinger Koloniemolen te Laskwerd
Kloostermolen te Garrelsweer
Meervogel te Hoeksmeer
Krimstermolen te Zuidwolde
Zilvermeeuw te Onderdendam
't Witte Lam te Zuidwolde
Koningslaagte te Zuidwolde
Langelandster te Garmerwolde
Palen te Westervijtwerd
Noordermolen te Noorddijk
Wilhelmina te Noorderhoogebrug

www.degroningerpoldermolens.nl

HENK BERENDS, MARK HAZENBERG EN ANJA HOOGDUIJN: DRIE POLDERMOLENAARS IN HET WESTERKWARTIER VOOR DE MOLEN DE EENDRACHT IN SEBALDEBUREN; FOTO: JELTE OOSTERHUIS

Gemeente Het Hogeland

Met de fusie van vier gemeenten (Bedum, De Marne, Eemsmond en Winsum) is de nieuwe gemeente Het Hogeland qua oppervlakte een van de grootste gemeenten van Nederland. Het strekt zich uit van Zoutkamp tot Oosteinde en van Bedum tot Usquert. De vier molens die eigendom zijn van de gemeente Het Hogeland bevinden zich alle op het grondgebied van de voormalige gemeente Eemsmond.

Omschrijving molenaars

Wessel Dijkstra, adviseur erfgoed en archeologie bij de gemeente Het Hogeland, heeft de afgelopen maanden kennis met de molenaars gemaakt. 'De molenaars beheren en draaien 'hun' molen met groot verantwoordelijkheidsgevoel, veel kennis, bevlogenheid, vakmanschap en lokale betrokkenheid. Zonder de molenaars staan de molens stil, waarmee ook het behoud van de molens in gevaar komt.'

Verbinding met de omgeving en activiteiten

Op dit moment doen de molenaars en de organisaties heel veel zelf aan activiteiten en openstelling. Dat is bewonderenswaardig en duidt op betrokkenheid en voeling met de omgeving.

"Molens dragen bij aan het 'collectief bewustzijn'"

Waarom zijn de molens een bezoek waard?

De molens geven een levensecht inkijkje in het verleden en hoe de mensen toen leefden. Als mens word je daarvan rijker, want je leert dat je deel uitmaakt van een grote gemeenschap en een gemeenschappelijke geschiedenis. Molens vormen een essentieel onderdeel van de wordingsgeschiedenis van Nederland. Daardoor dragen ze bij aan het 'collectief bewustzijn'. Verder hebben alle molens hun eigen historie en bijzonderheden. Op Grote Geert (Kantens) kun je vanaf de hoge stelling eindeloos ver kijken. Molen De Liefde (Uithuizen) heeft waarschijnlijk een voorganger uit 1499!

"Wij zijn trots op ons (molen)erfgoed"

Instandhouding en beeldvorming

Door de herindeling moet de nieuwe gemeente zich opnieuw oriënteren op de rol van moleneigenaar. Die

▲ GROTE GEERT KANTENS

◀ DE HEREN VAN DE EVA;
FOTO: JELTE OOSTERHUIS

rol is voor een gemeente anno 2020 eigenlijk niet vanzelfsprekend. In een nieuwe, grote gemeente zijn de lijnen wat langer dan in de voormalige gemeentes het geval was. In ieder geval is de gemeente heel trots op haar erfgoed en wordt nu gekeken naar een manier om de molens en molenaars zo goed mogelijk bij te staan.

Financiële bijdrage voor de Aeolus

Onlangs heeft de gemeente een flinke bijdrage toegezegd voor de restauratie van molen Aeolus te Adorp, in bezit van Molenstichting Winsum. Zo kan de laatste, echt slechte molen in de gemeente weer in topconditie worden gebracht. Daarvan gaat heel Adorp opknappen, want je kunt de molen vanuit bijna elke hoek in het dorp zien.

Molens in eigendom van de gemeente Het Hogeland

Grote Geert te Kantens
Windlust te Zandweer
De Liefde te Uithuizen
Eva te Usquert

De overige eigenaren van molens in de provincie Groningen zijn:

Gemeente Delfzijl

Adam te Delfzijl
Aeolus te Farmsum

Gemeente Groningen

De Korenschoof te Noordlaren

Gemeente Pekela

De Onrust te Oude Pekela

Gemeente Westerkwartier

Ebenhaëzer te Enumatil
De Leeuw te Oldehove
Aeolus te Oldehove
Kievit te Grijpskerk
Fortuna te Noordhorn

Gemeente Westerwolde

Veldkamp's meuln te Bellingwolde
Nieman's meuln te Veelerveen
De Korenbloem te Vriescheloo
Vestingmolen te Bourtange
Standerdmolen te Ter Haar

Waterschap Hunze en Aa's

Weddermarke te Wedderbergen
De Witte Molen te Glimmen
De Biks te Onnen

Stichting Molen De Zwaluw

De Zwaluw te Nieuwe Pekela

Stichting Molen De Hoop

De Hoop te Haren

Stichting Beheer en Behoud van het Poldermolencomplex De Goliath

De Goliath te Eemshaven

Molenstichting Onderdendam

Molen Hunsingo te Onderdendam

Meerschapp Paterswolde

De Helper te Haren/Paterswoldsemeer

In particulier bezit

De Hoop te Garsthuizen
Olle Widde te Ten Post
De Hoop te Kropswolde
Spinnenkop te Wedderveer

